

МУРАДЛИМ ХЭМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илмий-методикалык журнал № 5/1

Нөкис - 2022

**2022-жыл ушын
«Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў»
журналына жазылыў баҳасы төмендегише:**

Индекс: 2092

**Жеке пухара ушын бир жылға 90 000 сўм,
алты айға - 45000 сўм**

Индекс: 2093

**Кәрханалар ушын бир жылға 110 000 сўм,
алты айға - 55 000 сўм**

КК филиал УзНИИПН

р/с 20210000800538464001

КК.Отд. «ИПОТЕКА БАНК» г. Нукус

МФО 00621

ИНН: 200362233

Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириш

ISSN 2181-7138

№ 5/1 - 2022 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия аъзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ
Умида БАҲАДИРОВА
Фархад БАБАШЕВ
Аскар ДЖУМАШЕВ
Гўлнара ЖУМАШЕВА
Мырзамурат ЖУМАМУРАТОВ
Аскарбай НИЯЗОВ
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Бахтиёр РАХИМОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Барлықбай ПРЕНОВ
Қахқор ТУРСУНОВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Саодат ТОШТЕМИРОВА
Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Ризамат ШОДИЕВ
Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шўлкемлестиришчилер:

**Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириш
Министрлиги, ӨЗПНИИ
Қарақалпақстан филиалы**

**Ўзбекистан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды**

**Қарақалпақстан Баспа сөз хэм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гуўалық
берилген.**

**Мэнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@gmail.com,
mugallim-pednauk@gmail.com
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz**

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириш» журналынан алынды, деп көрсетишўи шэрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген магўыматларға автор жуўапкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ АДЕБИЯТ

Сейткасымов Д.Б. Академиялық лекция сабақларында лингвометодикалық компетенцияны қалыптастыру парадигмасы	4
Кенесбаев Қ. Қорақалпоғистонда журналистика соҳасини илмий- педагогик ўранишнинг баъзи масалалари	8

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Турсунов Қ.Ш. Таълимни глобаллаштириш – цивилизациямиз глобал муаммоларини бартараф этиш воситасидир	12
Турсунова Г.Қ. Талабаларнинг интеллектуал қобилиятлари асосида касбий компетентлигини такомиллаштириш	17
Шарипова Ш. Инновацион технологиялардан фойдаланишнинг дидактик ва педагогик хусусиятлари	21
Абдувалиева Д. Во'лажак о'қитувчиларнинг интеллектуал-ижодий компетентлигини ривожлантиришнинг о'зига хос хусусиятлари	24
Равшанов Ж.Ф. Ўқувчиларнинг таянч компетентликларини шакллантириш ва компетенциялар турлари	28
Қодиров I. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari asosida talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish	32
Бекимбетова Г. Каракалпакская народная педагогика: исторические корни воспитания молодежи к человечности	38
Исаков Р. Ш., Сангжонов С.Г. Самообразование учителей вузов как психолого-педагогическая категория	41
Khojamuratov R. Forming students' value attitude to innovative culture	44

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИК ТИЙКАРЛАРИ, ТАРҲИХ, ФИЛОСОФИЯ

Мусурмонқулов О.У. Ўзбекистонда жамоат ташкилотлари ижтимоий фаоллигини оширишнинг педагогик асослари	47
--	----

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Шомуродов Ш.Ш. Масофавий таълим муҳитида бўлажак менежерларнинг ахборот компетентлигини шакллантириш модели	51
Vozorova Sh.E. Fizikaviy kimyoni o'qitishda kreativlik asosida "motivatsiya" metodini qo'llash	56
Pyasova Z.K. Wordwall platformasida interaktiv testlar yaratish	60
Мадрахимова Ф. Р. Медиаасаводхонлиқни ривожлантиришда медиаматнлар билан ишлаш ва танқидий фикрлашни шакллантириш масалалари	63
Tursunova G. Q. Kimyoni o'rganishda talabalarning mustaqil o'qish faoliyati samaradorligini oshirish	68
Tursunov Q. Sh., Egamberdiyeva O. Sh. Tabiiy fan asoslarini o'qitishda majburiylik tamoyili	71

Қудайбергенов А.А., Аметова Г.Е. Мактаб ўқувчилари томонидан Python дастурлаш тилини ўрганишнинг услубий хусусиятлари	74
Ergashev I. A., Usmonov B .Z. Chiziqli Diofant tenglamalari va ularni taqqoslamalar nazariyasi orqali yechish	76
Менгаров Х.Э. Методика организации и управление микросредой учащегося на уроках математики	80

БАСЛАЎҲИШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Ко'ралов С. У., Sobirova L.X. 7-yoshli bolalarni harakat sifatlarini oshirish	85
Isabekov SH. Xalq o'yinlari va yoshlar tarbiyasi	90
Эшбоева С. Қ. Бошланғич таълимда экологияга оид тушунчаларни шакллантиришда креатив ёндашувни такомиллаштириш	92
Normurodova H. B., Norqobilova R. D. Boshlang'ich sinflarda tarbiya fanining ahamiyati	98
Рахмонова С.М. Мактабгача таълим ёшидаги болаларга таълим беришда компетенциявий ёндашув	101
Холматова С.И. Бошланғич синф ўқувчиларининг ўқиш саводхонлигини ривожлантиришда электрон дастурий таъминотнинг ўзига хос хусусиятлари	105

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ҲАМ СПОРТ

Isabekov SH. Talabalarga jismoniy mashqlar bajarishni o'rgatish va nazorat qilish haqida	110
Masharipov R.M. Kurash sport turida mashg'ulot yuklamalarini rejalashtirish	113
Isakov R.Sh., Guldayev L. Yosh futbolchilarni tayyorlashda qo'shimcha jihozlar o'rni	117
Kotlov Ye.V., Axmedov R.T. Voleybolchilarda o'yin tayyorgarligini shakllantirishda murabbiyning mahorati	119
Isakov R.Sh., Xasanov A. Yosh sambochilarning sport mashg'ulotlarini individuallashtirish	122
Olimov A.I. Jismoniy madaniyat o'qituvchilarini axborot kommunikatsiya texnologiyalar vositasi asosida tayyorlash xususiyatlari	124
Атамуродов Ш.Ў. Бошланғич синф ўқувчиларига жисмоний тарбия тадбирлари орқали миллий қадриятларга асосланган туйғуларни сингдириш йўллари	129
Muqimov O. E., Olimov A. I. Jismoniy tarbiya o'qituvchilarini kasbiy bilimlarini oshirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish zaruriyati	133
Муқимов О. Э., Журабаев А .М. Қисқа масофага югурувчи спортчиларни функционал тайёргарлигини тузилиши	137
Sultonov B .A. O'quvchilarni jismoniy tarbiyalashda milliy harakatli o'yinlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	140
Котлов Е.В. Обеспечение интеллектуального развития студентов в процессе физического воспитания	143
Ниязов А.Т., Ниязова О .Ю., Ниязова А.А. Теоретико-методические основы обучения технике игры в баскетбол	146
Котлов Е.В., Анорбоева Д.Б. Использование комплексов специальных упражнений при проведении тренировочных занятий по баскетболу	149

ko'ra amalga oshiriladi: bo'lajak pedagog-talabalarni ijtimoiy-madaniy va pedagogik qadriyatlarga jalb qilish shaxsning gumanistik yo'nalganligini shakllantirish; o'qituvchining ijodiy individualligini rivojlantirish.

Demak, muloqot qila bilish malakalarini rivojlantirish mashqlarini tanlash muloqot jarayoni qonuniyatlari va nutq muloqoti tamoyillaridan kelib chiqadi. Shunga muvofiq, og'zaki vositalar va og'zaki bo'lmagan komponentlardan foydalangan holda tahsil oluvchilar bilan kasbiy, ya'ni maqsadga yo'naltirilgan va ichki belgilangan o'zaro munosabatlarni amalda qo'llay olishi lozim.

Adabiyotlar:

1. Засыкин В.Г. Основы психологии проницательности / В.Г. Засыкин.-М.: Тривола, 1997. - С. 36 - 37.
2. Кашапов, М.М. Психолого-педагогический тренинг творческого мышления /М.М. Кашапов// Психология профессионального педагогического мышления. -М.: Изд-во Институт психологии РАН, 2003. - С. 331 -397.
3. Морозов А.В. Креативная педагогика и психология / А.В. Морозов, Д.В. Чернилевский. - М., 2004.
4. Митина Л.М. Интеллектуальная гибкость учителя: психол. содержание, диагностика, коррекция: учебное пособие / Л.М. Митина, Н.С. Ел-фимова. - М.: МПСИ: Флинта, 2003.
5. Лукьянова, М.И. Психолого-педагогическая компетентность учителя / М.И. Лукьянова.-М., 2004.
6. Кан-Калик, В.А. Педагогическое творчество / В.А. Кан-Калик, Н.Д. Ни-кандров. - М., 1990

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning intellektual-ijodiy kompetentligini rivojlantirishda zehn, ziyorlik, empatiya kabi tushunchalarning ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, pedagogik muloqot va uning bo'lajak o'qituvchilarning intellektual-ijodiy kompetentligini rivojlantirishdagi o'rni ochib berilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье раскрывается значение таких понятий, как интеллект, сообразительность, эмпатия в развитии интеллектуально-творческой компетентности будущих педагогов. Также раскрывается понятие педагогического общения и его роль в развитии интеллектуально-творческой компетентности будущих учителей.

SUMMARY

This article reveals the meaning of such concepts as intelligence, ingenuity, empathy in the development of intellectual and creative competence of future teachers. The concept of pedagogical communication and its role in the development of the intellectual and creative competence of future teachers are also revealed.

ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ТАЯНЧ КОМПЕТЕНТЛИКЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА КОМПЕТЕНЦИЯЛАР ТУРЛАРИ

Рахманов Ж. Ф.

Чирчиқ давлат педагогика университети тадқиқотчиси

Таянч сўзлар: компетенция, билим, тажриба, маданият, маънавият, маданий асос, ижтимоий ҳодиса, фан.

Ключевые слова: компетентность, знание, опыт, культура, духовность, культурная основа, социальное явление, наука.

Key words: competence, knowledge, experience, culture, spirituality, cultural basis, social phenomenon, science.

Компетентлик билиш фаолияти, ўрганилаётган нарсаларнинг мураккаблиги, динамикаси, ностандартлиги, ижтимоий ҳодисаларни ажратиб турадиган чегараларнинг таъсири, уларни излаш, ноаниқлиги билан белгиланади, бу эса кузатувчанлик, суҳбатдошнинг ички дунёсини моделлаштириш малакасини назарда тутди. Компетентликнинг асосий элементлари «Давлат таълим стандарти»да ўз ифодасини топган.

Умумжаҳон ўқув фаолиятини шакллантириш ва ривожлантириш ўқувчиларда асосий компетенцияларни шакллантиришни ўз ичига олади, улар Педагогика фанлари доктори, Москвадаги Халқаро Педагогика Академияси академиги Андрей Викторович Хуторской томонидан шакллантирилган:

1. Қадриятли-семантик компетенция. Бу ўқувчининг қадрият ғоялари, унинг атрофидаги дунёни кўриш ва тушуниш, унда ҳаракат қилиш, ўз роли ва мақсадини амалга ошириш, ўз ҳагги-ҳаракатларининг мақсадли ва семантик параметрларини танлаш қобилияти билан боғлиқ бўлган дунёқараш, қарорлар қабул қилиш соҳасидаги компетенциялардан иборат. Бу компетенция ўқув ёки бошқа фаолиятда ўқувчининг ўзини ўзи белгилаш механизмини таъминлайди. Ўқувчининг индивидуал таълим йўналишини ва умуман унинг ҳаётининг дастури шуларга боғлиқ.

2. Умуммаданий компетенция - ўқувчи яхши билиши, билим ва тажрибага эга бўлиши керак бўлган масалалар мажмуаси. Булар миллий ва умуминсоний маданиятнинг хусусиятлари, инсон ва инсоният, алоҳида халқлар ҳаётининг маънавий-ахлоқий асослари, оиланинг маданий асослари, ижтимоий, ижтимоий ҳодиса ва анъаналар, фан ва диннинг инсон ҳаётидаги ўрни, уларнинг дунёга таъсири, уй-рўзгор ва маданий-дам олиш фаолиятидаги компетенциялар, масалан, бўш вақтни ташкил этишнинг самарали усулларига эга бўлишдан иборат.

3. Таълим ва когнитив компетенция. Бу ўқувчиларнинг мустақил билим фаолияти соҳасидаги компетенциялари тўплами, шу жумладан мантикий, услубий, умумий таълим фаолияти элементлари, ҳақиқий билиш объектлари билан боғлиқ. Бунга ўқув ва когнитив фаолиятни мақсад қўйиш, режалаштириш, таҳлил қилиш, мулоҳаза юришиш, ўз-ўзини баҳолаш билим ва кўникмалари киради. Ўқувчи ишлаб чиқариш фаолиятининг бевосита билим олиш, ностандарт вазиятларда ҳаракат қилиш усулларини, муаммоларни ҳал қилишнинг эвристик усулларини ўзлаштириш каби ижодий кўникмаларини ўзлаштиради. Ушбу компетенция доирасида фактларни таҳминлардан ажрата олиш, ўлчаш кўникмаларига эга бўлиш, эҳтимоллик, статистик ва бошқа билим усулларидан фойдаланиш каби тегишли функционал саводхонлик талаблари аниқланади.

4. Ахборот компетенцияси. Ҳақиқий объектлар (телевизор, магнитофон, телефон, факс, компьютер, принтер, модем, нусха кўчириш) ва ахборот технологиялари (аудио ва видео ёзувлар, электрон почта, оммавий ахборот воситалари, Интернет) ёрдамида мустақил равишда излаш, таҳлил қилиш ва керакли маълумотларни танлаш, тартибга солиш, ўзгартириш, сақлаш ва ўтказиш. Бу компетенция ўқувчига фанлар ва таълим соҳаларида, шунингдек, унинг атрофидаги дунёда мавжуд бўлган маълумотлар билан ишлаш кўникмаларини беради.

5. Коммуникатив компетенция зарур тилларни билиш, теварак-атрофдаги ва узоқдаги одамлар ва ҳодисалар билан муносабатда бўлиш усуллари, гуруҳда ишлаш кўникмалари, жамоада турли ижтимоий ролларга эга бўлишни ўз ичига олади. Ўқувчи ўрганилаётган фан ёки таълим соҳаси бўйича ўзини таништириш, хат, анкета, баёнот ёзиш, савол бериш, мунозара олиб бориш ва ҳоказоларни билиши керак.

6. Ижтимоий-меҳнат компетенцияси деганда фуқаролик ва ижтимоий фаолиятда (фуқаро, кузатувчи, сайловчи, вакил сифатида чиқиш), ижтимоий-меҳнат соҳасида (истеъмолчи, харидор, миқоз, ишлаб чиқарувчининг ҳуқуқлари) билим ва тажрибага эга бўлиш тушунилади. Бу компетенция, масалан, меҳнат бозоридаги вазиятни таҳлил қилиш, шахсий ва ижтимоий манфаатларга мувофиқ ҳаракат қилиш, меҳнат ва фуқаролик муносабатлари этикасига эга бўлиш қобилиятини ўз ичига олади.

Ўқувчи замонавий жамиятда ҳаёт учун минимал зарур бўлган ижтимоий фаоллик ва функционал саводхонлик кўникмаларини эгаллайди.

7. Шахснинг ўзини-ўзи такомиллаштириш компетенцияси жисмоний, маънавий ва интеллектуал ўз-ўзини ривожлантириш, ҳиссий ўзини ўзи бошқариш ва ўзини ўзи қўллаб-қувватлаш йўлларини ўзлаштиришга қаратилган. Бу ерда ҳақиқий объект ўқувчининг ўзи. У ўз манфаатлари ва имкониятларидан келиб чиққан ҳолда фаолият усулларини ўзлаштиради, бу унинг узлуксиз ўзини ўзи англашида, замонавий шахс учун зарур бўлган шахсий фазилатларни ривожлантиришда, психологик саводхонликни, фикрлаш ва хулқ-атвор маданиятини шакллантиришда намоён бўлади. Бу компетенция шахсий гигиена қоидалари, ўз соғлиғига ғамхўрлик қилиш, жинсий саводхонлик, ички экологик маданиятни ўз ичига олади. Бу шунингдек, хавфсиз ҳаёт асослари ва универсал таълим фаолияти (назарий қисм) билан боғлиқ бўлган фазилатлар тўпламини ўз ичига олади.

Инсон ўз ҳаётида шахсий, ижтимоий, иқтисодий ва касбий муносабатларга киришиши, жамиятда ўз ўрнини эгаллаши, дуч келадиган муаммоларнинг ечимини ҳал этиши, энг муҳими, ўз соҳаси, касби бўйича рақобатбардош бўлиши учун зарур бўлган таянч компетенцияларга эга бўлиши лозим. Бундан ташқари, таълимда ҳар бир ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида ўқувчиларда, шу фаннинг ўзига хослиги, мазмунидан келиб чиққан ҳолда, соҳага тегишли хусусий компетенциялар ҳам шакллантирилади.

Таянч компетенциялар:

1. Коммуникатив компетенция - жамиятда ўзаро мулоқотга киришиш учун она тили ва бирорта хорижий тилни мукаммал ўзлаштириш ҳамда мулоқотда самарали фойдалана олиш; ўз фикрини оғзаки ва ёзма тарзда аниқ ва тушунарли баён қила олиш, мавзудан келиб чиқиб саволларни мангиқан тўғри қўя олиш ва жавоб бериш; ижтимоий мослашувчанлик, ўзаро мулоқотда муомала маданиятига амал қилиш, жамоавий ҳамкорликда ишлай олиш; мулоқотда суҳбатдош фикрини ҳурмат қилган ҳолда ўз позициясини ҳимоя қила билиш, уни ишонтира билиш; турли зиддиятли вазиятларда ўз эҳтиросларини бошқариш, муаммо ва келишмовчиликларни ҳал этишда зарур (конструктив) бўлган қарорларни қабул қила олиш.

2. Ахборот билан ишлаш компетенцияси - мавжуд ахборот манбаларидан (интернет, телевизор, радио (аудио-видео ёзув), телефон, компьютер, электрон почта ва бошқ.) фойдалана олиш; медиа воситалардан зарур бўлган ахборотларни излаб топа олиш, саралаш, қайта ишлаш, узатиш, сақлаш, хавфсизлигини таъминлаш ва фойдаланишда медиа-маданиятга риоя қилиш; маълумотлар базасини ярата олиш, асосийларини танлай олиш ва уларни таҳлил қила билиш; кундалик фаолиятда учрайдиган ҳужжатлар билан ишлай олиш (оддий табрикномалар ёза олиш, анкеталарни тўлдириш, меҳмонхона рўйхатида ўзи тўғрисидаги маълумотларни қайд эта олиши ва бошқалар.)

3. Шахс сифатида ўз-ўзини ривожлантириш компетенцияси - шахс сифатида доимий равишда ўз-ўзини ривожлантириш, жисмоний, маънавий, руҳий ва интеллектуал камолотга интилиш; ҳаёт давомида ўқиб-ўрганиш, билим, тажрибани мустақил равишда мунгазам ошириб бориш; ўз ҳатти-ҳаракатини адекват баҳолаш, ўзини назорат қила билиш, ҳалоллик, тўғрилиқ каби сифатларга эга бўлиш; ўқиб-ўрганганлари ва ҳаёт тажрибасидан фойдаланган ҳолда кундалик турмушда учрайдиган муаммоларни ҳал эта олиш.

4. Ижтимоий фаол фуқаролик компетенцияси - Жамиятда бўлаётган воқеа, ҳодиса ва жараёнларга дахлдорликни ҳис этиш ва фаол иштирок этиш; ўзининг фуқаролик

бурч ва ҳуқуқларини билиши, унга риоя қилиш (яъни харидор, сайловчи, миждо, ишлаб чиқарувчи сифатида фаолият юрита олиш); меҳнат ва фуқаролик муносабатларида муомала, иқтисодий, ҳуқуқий маданиятга эга бўлиш; касбий мавқеининг ўсишига интилиш билан жамият ва оиласи манфаатлари учун хизмат қилиш, ёрдамга муҳтожларга саховатли бўлиш.

5. Умуммаданий компетенциялар - Ваганга садоқатли, инсонларга меҳр-оқибатли ҳамда умуминсоний ва миллий қадриятларга эътиқодли бўлиш; бадий ва санъат асарларини тушуниш, таъсирлана олиш; ораста кийиниш, юриш-туришда маданий меъёрларга ва соғлом турмуш тарзига амал қилиш; умумбашарий аҳамиятга эга бўлган қадриятларни (урф одатлар, маросимлар, миллий-маданий анъаналар ва.ҳ.к.) билиш, унга ҳурмат билан муносабатда бўлиш; ўзгаларга нисбатан меҳр-мурувват, саҳийлик, ўзгаларнинг дунёқараши, диний эътиқоди, миллий ва этник хусусиятлари, анъана ва маросимларини ҳурмат қилиш; халқнинг тарихий, маънавий ва маданий меросини авайлаб асраш, жамиятда ўрнатилган одоб-ахлоқ қоидаларига риоя қилиш.

6. Математик саводхонлик, фан ва техника янгиликларидан хабардор бўлиш ҳамда фойдаланиш компетенцияси - аниқ ҳисоб-китобларга асосланган ҳолда шахсий, оилавий, касбий ва иқтисодий режаларини туза олиш; шахсий, ижтимоий ва иқтисодий муносабатларда ҳисоб-китоб билан иш юритиш; кундалик фаолиятда турли формула, модел, чизма, график ва диаграммаларни ўқий олиш ва фойдаланиш; инсон меҳнатини энгилаштирадиган, меҳнат унумдорлигини оширадиган ва қулай шарт-шароитга олиб келадиган фан ва техника янгиликларидан хабардор бўлиш ҳамда фойдалана олиш.

Компетентли ёндашув давлат, жамият ва инсоннинг ўз манфаати учун ҳаётининг муҳим соҳаларида мувафақиятли ишлаш учун билим ва аамалий фаолият усулларини комплекс ўзлаштиришга қаратилган. Компетентли ёндашувнинг мақсади замонавий таълим нуқтани-наазаридан келиб чиққан ҳолда мактаб ўқувчисининг олган билимлари ва уни амалиётда қўллаш ўртаасидаги узилишни энгишга интилишидир.

Шунинг учун умумтаълим мактабларида ўқувчилар фанлардан эгаллаётган билимларни амалиётда қўлланилиши кийин бўлган билимларни беришдан иборат эмас, аксинча шу билимларни долзарб муаммоларни ҳал қилишга намоийш этиш, шунингдек, фанларни ўзлаштириш жараёнида бу каби муаммоларни ўқувчиларнинг ўзлари мустақил равишда ҳал қилишлари учун шарт-шароит яратиш беришдан иборат бўлиши керак.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг қонуни. Таълим тўғрисида. 29.08.1997 й. N 464-I
2. Хуторской А.В. Компетентностный подход в обучении. Научно-методическое пособие. А. В. Хуторской. — М.: Издательство «Эйдос»; Издательство Института образования человека, 2013. — 73 с. : ил. (Серия «Новые стандарты»).
3. Равшанов Ж.Ф. “Формирование некоторых ключевых компетенций на уроках истории // Муғаллим ҳам узликсиз билимденриў илмий-методологик журнали, 2021 йил № 2/1, ISSN 2181-7286, 156-159-бетлар.
4. Ж.Ф.Равшанов “Формирование аналитических компетенций на уроках Истории”. Т.Н.Қори Ниёзий таваллудининг 125 йиллигига бағишланган “Тошмухаммад Ниёзий ўғли Қори Ниёзий – илм-маърифат даргаси” мавзудидаги илмий-амалий анжуман материаллари, 2022 йил 16 август, 212-2015-бетлар.

РЕЗЮМЕ

Инсон ўз ҳаётида шахсий, ижтимоий, иқтисодий ва касбий муносабатларга киришиши, жамиятда ўз ўрнини эгаллаши, дуч келадиган муаммоларнинг ечимини ҳал этиши, энг муҳими, ўз соҳаси, касби бўйича рақобатбардош бўлиш учун зарур бўлган таянч компетенцияларга эга бўлиши лозим.

Мақолада таълимда ҳар бир ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида ўқувчиларнинг таянч компетентликларини шакллантириш ва компетенциялар турлари тўғрисида сўз юритилади.

Человек должен обладать базовыми компетенциями, необходимыми для того, чтобы вступать в личные, социальные, экономические и профессиональные отношения в своей жизни, занимать свое место в обществе, решать стоящие перед ним проблемы, а главное, быть конкурентоспособным в своей области и профессии.

В статье говорится о формировании базовых компетенций учащихся и видах компетенций в процессе освоения каждого предмета в образовании.

A person must have the basic competencies necessary to enter into personal, social, economic and professional relationships in his life, take his place in society, solve the problems he faces, and most importantly, be competitive in his field and profession.

The article talks about the formation of basic competencies of students and the types of competencies in the process of mastering each subject in education.

SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH

Qodirov I.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchisi

Tayanch so'zlar: kompetensiya, ta'lim texnologiyasi, amaliy bilim, antropotsentrizm, sotsiotsentrizm, mobillik, tanqidiy yondashuv, kreativ ijodkorlik.

Ключевые слова: компетентность, образовательная технология, практическое знание, антропоцентризм, социоцентризм, мобильность, критический подход, творческое творчество.

Key words: competence, educational technology, practical knowledge, anthropocentrism, sociocentrism, mobility, critical approach, creative creativity.

KIRISH. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari asosida talabalar kompetentligini shakllantirish varivojlantirish, zamonaviy pedagogikada kasbiy tayyorgarlik asosini tashkil etuvchi muhim masalalardan biri bo'lib, bu borada turli xil ilmiy - nazariy qarashlar mavjud. Xususan, an'anaviy, amaliy bilimga, tizimliva shaxs faoliyatiga asoslangan hamda kasbiy kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan ta'lim texnologiyalari zamonaviy ta'limning mazmunini tashkil etmoqda. Shu nuqtai nazardan qaralganda kasbiy kompetensiyani ta'lim texnologiyalari asosida zamonaviy yondashuv va qulay shart-sharoitlar negizida shakllantirish masalalari yagona ta'lim makonini ta'minlash uchun xizmat qiladi.

Talabalarning kasbiy kompetentligini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari asosida rivojlantirish bilan bog'liq amaliyotni amalga oshirishda psixologik-pedagogik ko'rsatma va yo'nalishlarni tanlash hamda ularning o'ziga xos va muhim jihatlarni antropotsentrizm[1] va sotsiotsentrizm[2] pedagogikasi bilan bog'liq jihatdan o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Antropotsentrizm pedagogikasi - shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari asosida talabalarning kasbiy kompetentliginirivojlantirish asosiy mezon bo'lib, bunda ta'lim jarayonining muhim maqsadi sifatida talaba o'zini o'zi anglashi, ongli faoliyatni amalga oshirishi, o'z qobiliyatini bilishi va baholashi hamda o'zini o'zi rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojlarini real imkoniyatlardan kelib chiqqan holda ilmiy va falsafiy kognitiv munosabatlar doirasida yondashuvi nazarda tutiladi.

Sotsiotsentrizm pedagogikasi - shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari asosida talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda ta'lim va tarbiya bilan bog'liq jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarni tashkil etish, jamiyat manfaatlarini va qadriyatlarini shaxsga nisbatan ustuvorligini ta'minlash va tasdiqlash, ommaviy va shaxsiy ong muvofiqlik